

Handiak baliorik bai?

Eskandalu inmobiliarioen artean behin eta berriro nahastutako Uribitarteko biltegia, gaur egun ezagutzen dugun bezala —zeresanik ez gure aurrekoek ezagutu zuten moduarekin konparatuta— desagertzeaz dago. Etxeak egingo dituzte. Ezagutzen dut bertan etxea erosi nahi duenik, hemendik bost urterako ibaia garbi-garbi egongo dela agintzen ari baitira erakundeak.

Orain hilabete batzuk, ordea, hainbat elkarrizketa eta buruhausteren ondoren, La Brocha Bilboko galeriako ki-deak Uribitarteko biltegiak beste zerbaitetarako balio zezakeela pentsatzen ari ziren. Jose Luis Zumeta usurbildarrak, azkenaldi honetan egindako lan handiak —ia erraldoiak— jendaurrean erakutsi nahi zituen, eta lanen handiak derri-gortuta, tokiak ere, erakustokiak alegia, handia behar zuen. Asteak eman dituzte lanean Uribitarteko biltegi frankoko bazterrak txukuntzen; pinturaz paretak zuritzen, koadroek behar bezalako ingurunea izan zezaten, eta denbora askoz gehiago biltegia erabili ahal izateko baimenak eskuratzen.

Obra handiak —tamainaz handiak— erakargarriak izan dira beti artistentzat, artista gehientzat. Lan bat handia izateak bere balioa du —ttikia izateak berea duen moduan— eta handitasuna tamainaren esanahian erabili nahi dut, ez bestela. Handia ikusgarria da berez, oso ttikia baino ikusgarriagoa; handia espektakularra da, eta handia, askotan, zaila da berez, handia izateagatik zaila.

Jose Luis Zumetak obra handiak egin ditu oraingoan, eta marko handia aurkitu diote lan horien erakustoki gisa. Handiak zentzu guztietan; supermerkatuetan Eguberri inguruan saltzen dituzten postaletan Zumetaren txorien serie bat aurkitu eta emoziozko gai diren pertsonen, dudarik gabe, arteak sortu behar duen emozio hori sentituko dute Uribitarten. Koloreak, pareta zuriaren aurrean sekulako kontrastea sortzen duten koloreak, eta formak, Zumetaren eskutik ateratzen diren formak, bi elementu

horiek elkarrekin —eta beharbada baita banaka hartuta ere— atmosfera berezi bat sortzen dute. Artista batek benetako heldutasuna 60 urte bete ondoren lortzen duela esaten duenik bada, eta hori egia bada, aitortu beharra dago Zumetari 60 urte horiek betetzea ondo etorri zaiola; bai Zumetaren arteari behintzat.

Bigarren aldiz ikusgai Euskal Herrian —lehenengoa Oiartzunen izan zen, iaz—, Eskoziatik bereziki eskatu zioten *Gernika* da erakusketa honetan Zumetak zintzilikatu duen obra nagusienetakoa. Benetan handia, eta benetan bitxia. Picassok bere garaian pintatutako *Guernica*-ren interpretazio gisa aurkeztu dute. Eta aitortu beharra dago ez direla asko ia-ia garaikideak diren artistak berrinterpretatzeko ausardia dutenak. Gauza bat Velázquez-en Meninak hartu eta ikuspegi berri bat ematea da, urte eta mendeen joan-etorriak ematen duen lasaitasunarekin, eta bestea Picassoren lan handienetakoa eta Euskal Herrian, arrazoi sentimentalak tarteko, esanguratsuena interpretatzea. Zumetak berak esan duenez, Picassoren koadroa ez baina pintore andaluziarrak marraztutako zirriborroak erabili ditu *Gernika* pintatzeko, eta berak ez du koadroaren zirriborrorik egin. Zuzenean egin du, gero elkarren artean josi/elkartu behar izan ziren hiru oihalen gainean. Madril-en Reina Sofia-n dagoen koadroak bere historian sortarazi dituen interpretazio ugari eta kontrajarriak ez ditu sortuko, beharbada, Zumetaren *Gernika*-k, baina bai sentsazio ugari ikuslearengan. Ez dakit artistak zer nahiago izaten duen bere barrenean, ikuslearen interpretazioa edo sentsazioa. Bigarrenak balio badu, Zumetaren *Gernika* eztarri urratu baten garraisi gisa definitzera ausartuko nintzateke, garraisi eginez urratu den eztarriaren garraisi berria.

Baina Zumetaren erakusketa honek beste balio bat ere izan du. Ez dakit Euskal Herrian zomorro samarrak garen edo, baina ez da normala izaten honelako erakusketa bat zabaltzen denetan —batez ere artista etxekoa bada— ekitaldi sozial paralelo handi bat antolatzea eta, gainera, ongi ateratzea. Bi mila gonbidapen baino gehiago bidali omen zituzten ekaineko ilunabar hura Zumetarekin pasa nahi zutenentzako, eta ez dakit bi mila haiek joango zi-

ren, baina kronikak irakurriz eta telebistako irudiak ikusiz, bai ordea festa handia izan zela. Izan ere, euskaldunok badugu ez dakit nondik datorren isiltasun eta apaltasun gehiegirantzko joera. Badakizue: *hobe gauzak ez gehiegi harrotzea; gauza handia egin nahi bai, baina gero gaizki ateratzen bada zer?*, eta antzeko arrazonamenduak. Beste batzuek, ordea, ahuntzaren gauerdiko eztula bera salduko lukete, kaxa handi ikusgarri batean, lazo eta guzti! Marketina, argi dago, ez da gurea. Baina askotan sumatzen den gabezia horrek, beste askok, askoz ere arrazoi gutxiagorekin, aurea hartzea esan nahi du. Batzuetan pentsatu ohi dut inbidiaren eraginak direla horiek guztiak. Herri hau inbidioso baita. Eta ezineraman asko eragiten baititu beste baten arrakastak, tamalez. Zorionez, Zumetaren erakusketaren inaugurazioa zela-eta prestatutako festa arrakastatsua izan zen oso, eta poztekoa da.

Zumeta Uribitarten zegoen une berean, Bilboko Arte Ederretako Museoak Eduardo Chillidaren plaza inauguratu zuen, museo atarian, Chillida bera bertan zela. Gogotik ekin diote, izan ere, Bilboko museoan uda sasoi honi. Chillidaren plaza inauguratzearekin batera, BBK aretoan museoak bere biltegieta zeuzkan hainbat erretratu astindu eta 50 koadroekin erakusketa berezi bat osatzea erabaki zuen. Eta horrekin batera, egun batzuetako tarteaz, Auguste Rodin-en erakusketa oso interesgarri bat zabaltzea.

Rodinekin pentsatu

Auguste Rodinen eskulturak mundu guztiak —gure mundu honetan, alegia— ikusi ditu noizbait. *Penseur* (Pentsatzailea) bai behintzat. 42 urterekin egin zuen Rodinek eskultura, zer pentsa ematen duen pentsatzaile hori. Berpizkunde garaiko eskultorea dirudi, zentzu askotan, Rodinek, eta laurogei urte ez dira pasa hil zenetik. Erromara joan eta Italian bertan saiatu zen Michelangeloren eskultura ezagutzen, bere biografoek diotenez hamar urterekin marrazten hasi zen Rodin. Eva eta Adam izeneko eskulturetan nabarmentzen omen zaio gehien eskultore handietan

handienaren eragina. Baina Rodin bere garaiko produktua da: berpizkundeko artista ez ezik, berpizkundeko gizon gisa ere bizi izan zen —hainbat gorabeherarekin, baina bere garaiko korrante artistiko eta filosofikoekin harremanetan (lagunak zituen, esate baterako, Bernard Shaw edo Isadora Duncan), orduko gobernu eta erakunde akademikoekin ongi konponduz eta haien babesean—, baina hala ere hogeigarren mendeko gizona dugu, eta, ondorioz, bere artelana hogeigarren mendekoa da, Bilboko Arte Ederretara hurbiltzen denak berehala ikusiko duen bezala.

Parisko museoak —Meudon-en ere badu beste bat— Bilbora ekarritako bilduman eskulturak daude ikusgai: Rodin artistaren ikuspegi zehatza izateko nahikoa. Rodin gizona ezagutzeko ordea, pittin bat hankamotz gelditzen da erakusketa, Auguste Rodinek bere bizitzan zehar bildutako hainbat eta hainbat artelanez gizonaren neurri zehatzagoa eskaintzen baitute. Rodin, izan ere, artea erosi eta erosi aritu zen ia hil arte, bere arte propioak otorduak egiteko baino zerbait gehiagorako eman zion unetik. Bere garaikideen lanak erosi zituen Rodinek (edo bere lanen ordezkariak): Van Gogh, Monet, Renoir, Zuloaga... eta beste askorenak. Baina baita Erroma eta Greziako artelanak ere, edo faraoien Egiptoko hainbat pieza ere. Hil aurretik, garai hartako (1917) sei mila libera ordaindu zituen Jean de Berry (XV. m.) eskultorearen hilobian paratutako lan baten truke. Europa osoko antikuariok eskaintzen zizkieten gauzak Rodini, eta zeritzona erosten eskultoreak. Bilbon ez dago Rodinek osatutako bilduma ikusteko aukerarik, bai Parisen. Baina artista gutxirengan bezala ikusten da Rodinengan, pertsona bera ezagutu beharra bere lana ulertuko badugu. Eta ezin ukatu, gutxienez, bere garaikoa izateaz gain, klasifikazio tradizionaletan sartzeko zaila dela Auguste Rodin.

Bilbao

Bilboko panorama kulturala Euskal Herriko gainerako hiriburuei gailentzen ari zaie, eta itxura guztien arabera,

badirudi aurtengo uda Bilborena izango dela arte plastikoei dagokienez. Donostian, Koldo Mitxelena, Antoine de Saint-Exupéry piloto eta idazlea jaio zenetik mendeurrena betetzen dela eta erakusketa bat ere aipa genezake (Parisen, Panteoia bera eskaini diote Printze Txikiaren egileari urteurrena ospatzeko), eta baita han-hemenka ikus ditzakegun beste asko ere. Baina Bilbok, aitortu beharra dago, eskaintza oso indartsua prestatu du aurtengo udarako. Auguste Rodinen erakusketa ez ezik, eta eskulturraren mundutik atera gabe, Arte Ederretako Museoak berak Anthony Caro-ren «Azken juizioa» erakusketa zabaldu du. Argi gutxirekin iluminatua, Carok (Chillida jaio zen urte berean jaioa) urtetako lanaren emaitza eskaintzen digu, bere bizitza oparoan jasotako esperientziek utzi dioten arrastoaren emaitza, eta batez ere, edo neurri handi batean, Jugoslavia ohian bizi izandako gerrak sortutako zirrararen ondorioa: Kosovon ikusitakoak batez ere. Albaniar eta serbiarren arteko ezinikusiek sortutako sarraskiak, artearen iturburu.

Ez da eskaintza horretan amaitzen, eta ez dago Bilbotik atera beharrik beste hainbat lan gertutik ezagutzeko. «Degasetik Picassora» deitu diote Guggenheim Bilbao Museoak bere aretoetan zintzilikatu duen lan sortari. Eta horixe da, hain zuzen, bildumaren edukia: Edgar Degas, Pierre Bonnard, Paul Gauguin, Edvard Munch, Édouard Vuillard eta beste hainbat, eta Pablo Picasso.

Tartean, berriro ere Auguste Rodin, Rodin eskultore eta artezale-bildumagile izateaz gain, pintore eta diseinatzaile ere izan baitzen. Erakusketak, kamerak, argazki kamerak eta oro har argazkigintzak XIX. mende amaierako eta XX. mende hasierako artistengan izandako eragina arakatu nahi du. Elementu berria —berrietan berria, gainera—, argazkigintzak ongiatorri oparoa jaso zuen jaio eta berehala. Artikulu honetaz Rodin nagusitzen ari denez, bere adibideari jarraituz, esan dezadan Rodinek behin eta berriro ateratzen zizkiela argazkiak bere eskulturrei; bere tailerrean eskultura berria jaiotzen hasten zenetik amaitu arte, prozesu guztia fotografiatzen zuen Rodinek, askotan eta askotan gero ikusleak izango zuen

ikuspuntu zehatza aurkitu nahian, eta horrek, noski, bere obran eraginik izan zuen, nahitaez. Ikusleak, eta ez berak, izango zuen ikuspuntua eta ikusmoldea hobeto ulertzen lagundu zion Rodini argazkiak. Eta Rodinek bezalaxe, garai hartako gainerako artistek ere eragin zuzena jaso zuten artearen eta fisikaren printzipioak betiko batu zituen teknika berriari esker. Orain, Guggenheim Bilbao Museoa pinturak, eskulturak, paperean egindako lanak, marrazkiak eta argazkiak daude ikusgai, 350 baino gehiago.

Uribitarte, Guggenheim eta Museoa: hirurak ezkerrean kokatuak, eta hirurak udan bisita merezi dutenak. Baina ezin ahaztu, hauekin batera, Biarritzen «Pérou Millénaire» dagoela ikusgai, udalak 2000 urtea ospatzeko prestatua. Peruko hiru mila urteko historia 300 bat arte lanetan laburbildua: urrezkoak, zilarrezkoak, larruzkoak edo zeramikazkoak, Cristobal Colon Amerikara iritsi aurretiko artea erakutsi nahi du bildumak. Benetan bitxia, benetan ikusgarria. Momiak eta guzti. j